SİNOPE KENTİNDEN BOĞA BAŞLI GİRLAND BEZEMELİ MİMARİ BLOKLAR*

*Nazlı YILDIRIM***

ÖZ

Söz konusu bu çalışmada Sinope antik kenti içerisinde tespit edilmiş olan boğa başlı girland bezemeli arşitrav ve friz blokları ayrıntılı bir şekilde tanıtılmış; stil kritiğin yanı sıra ait olabilecekleri yapılar ve tarihlendirme önerileri gibi konulara da yer verilmiştir. Friz ve arşitravın tek bir blok üzerinde beraber yer aldığı örneklerin yanı sıra her iki bölümün, ayrı bloklardan meydana geldiği bu mimari örneklerde girland kuşakları yaprak, haşhaş kapsülü ve meyve motiflerinin tümünün kurdelelerle sarılıp bağlanması ile oluşturulmuş; boğa başlarının tümü *bukephalion* şeklinde biçimlendirilmiştir. Kentte kesintisiz yerleşim ve devşirme kullanımı nedeniyle bu mimari elemanların ilk kullanım alanlarının tespiti oldukça zordur. Bununla birlikte, mevcut örneklerde gözlemlenen bezeme zenginliği ışığında, kentte dönemin popüler mimari bezemelerini bilerek uygulayabilen taş ustalarının çalıştığı yerel bir atölyenin var olduğunu söylemek mümkündür.

Anahtar Sözcükler: Karadeniz, Paphlagonia, Sinope, Arşitrav, Friz, Girland, Boğa Başı.

ARCHITECTURAL BLOCKS WITH BULL-HEADED GARLAND DECORATION FROM ANCIENT SİNOPE

ABSTRACT

This study overviews the architrave and frieze blocks with bull-headed garland decoration used in Ancient Sinope. Apart from the style criterion, the study presents suggestions as to the identification of their structures and dating. In these samples, where the frieze and architrave were placed together on a single block, both sections were made up of separate blocks. Garland belts were formed by leaves, poppy capsules and fruit motifs were wrapped with ribbons and all of the bullheads were shaped as *bukephalion.* Due to the continuous settlement and reuse of the blocks, the first use of these architectural elements is very difficult to identify, but in the light of the richness of the decoration observed in these examples, it is possible to say that there is a remarkable local workshop in which

* *Gönderim tarihi: 23.09.2019. Kabul tarihi: 08.01.2020.*

** *Dr. Öğr. Üyesi,* Sinop Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü, SİNOP. nazliyildirim@sinop.edu.tr *ORCİD: 000-0002-2924-5111.*

the craftsmen worked and applied the popular architectural decorations of the period.

Keywords: Black Sea, Paphlagonia, Sinope, Architrave, Frieze, Garland, Bull head.

Bu çalışmada, Paphlagonia Bölgesi'nde yer alan Sinope kenti[1] içerisinde tespit edilen ve şuan Sinop Arkeoloji Müzesi'nde korunan arşitrav ve friz blokları ile yarı işlenmiş ve devşirme olarak kullanılmış ilgili örnekler incelenmiştir. Çalışma içerisinde tüm bu blokların stil kritiğininin yanı sıra ait olabilecekleri yapılar ve tarihlendirme önerileri gibi konulara da yer verilmiştir. Mimari blokların ayrıntılı tanımlamalarını içeren bir katalog bölümü de çalışma içerisinde ayrıca yer almaktadır.

Tanımlama

Araştırma kapsamında değerlendirmeye alınan örnekler, üzerinde boğa başları tarafından taşınan girland kuşağı bezemesine sahip mimari bloklardan oluşmaktadır *(Katalog No: 1-11)*. Örneklerde iki farklı blok tipi tespit edilmiştir: İlk tipte arşitrav ve friz, ayrı bloklardan oluşmaktadır *(Res. 1, 2, 3, 10, 11, 12).* İkinci tipte ise arşitrav ve friz, tek bir blok üzerine beraber yer almaktadır **(***Res. 4-9, 13).* Konu ile ilgili olarak ayrıca yarı işlenmiş bloklar *(Res. 10, 11)* ile devşirme olarak kullanılmış olan bloklar da söz konusudur *(Res. 4, 12, 13).*

Friz ve arşitravın tek bir blok üzerinde yer aldığı örneklerde[2], arşitrav

---

[1] Kent konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. Ekrem Akurgal-Ludwig Budde, *Vorlaufiger Bericht Über die Ausgrabungen in Sinope*, Ankara 1956; Afif Erzen, "Sinop Kazısı 1953 Yılı Çalışmaları", *TAD*, VI/1, 1956, s. 69-72; Yusuf Boysal, "Sinop'un En Eski Buluntuları ve Kolonizasyonu Hakkında", *TAD*, VIII/2, 1959, s. 23-29. Kent konusunda geniş bilgi için bkz. Claire Barat, "La ville de Sinope, reflexions historiques et archeologiques", *Sinope. The Results of Fifteen Years of Research Proceedings of the International Symposium, 7-9 May 2009*, Ed. Dominique Kassab Tezgör, Leiden 2012, s. 25-64.

[2] M.Ö. IV. yüzyıldan başlayarak Roma Dönemi içlerine kadar, hem Yunanistan hem de Anadolu'da tapınak, stoa, tiyatro, nymphaion, sütunlu cadde ve anıt mezar gibi çok geniş bir alanda tercih edilen, popüler bir mimari uygulamadır. Genel olarak bu mimari uygulamanın hem uygulama ve üretimde fayda sağlamak hem de arşitravın görünümünü genişletmek için kullanıldığı düşünülmektedir. Frederik E. Winter, *Studies in Hellenistic Architecture*. Canada 2006. s. 68. Dor düzeninde arşitrav ve frizin beraber tek bir blokta yer aldığı örneklere, örneğin Pergamon Athena Kutsal Alanı (Richard Bohn, *Das Heiligtum der Athena Polias Nikephoros*, Altertümer von Pergamon II, Berlin 1885, Taf. XXI-XII); Ephesos Tiyatrosu Proskenionu (Rudolf Hederbey-George Niemann-Wilhelm Wilberg, *Das Theater in Ephesos*, Forschungen in Ephesos II, Wien 1912, Abb. 45. 49); Stratonikeia Tiyatrosu Proskenionu (İbrahim Hakan Mert, *Untersuchungen zur Hellenistischen und Kaiserzeitlishen Bauornamentik von Stratonikeia*, Istanbuler Forschungen 50, Tubingen 2008, s. 110 Abb. 18. 19); Sagalassos Nymphaionu (Lutgarde Vandeput, *The Architectural Decoration in Roman Asia Minor. Sagalassos: a Case Study*, Leuvenn 1997, Taf. 6-1) gibi yapılarda rastlanılmaktadır ancak söz konusu mimari uygulama, Roma Dönemi'ne tarihlendirilen İon ve Korint düzenli antik yapılarda daha sık kullanılmıştır. Örneğin Stratonikeia Gymnasiumu (Mert 2008, *a.g.e.* Abb.

bölümü faskialı bir yüzeye sahiptir. Faskialar ya bezemesizdir *(Res. 4, 5, 6, 7, 9)* ya da inci-boncuk dizileriyle süslenmişlerdir *(Res. 8)*. Üçüncü faskiası üzerinde yazıt bulunduran arşitrav ve friz blokları da konumuz açısından oldukça önemlidir *(Res. 5-6)*.

Arşitrav ve frizin tek blok üzerinde yer aldığı mimari örneklerde arşitravdan friz bölümüne geçiş, belirgin profillerle sağlanmıştır. Örneğin dördüncü blokta, alttan üste doğru sırasıyla astragal, kyma reversa ve taenia profilleriyle arşitravdan frize geçiş sağlanmıştır *(Res. 4)*. Diğer örneklerde alttan üste doğru sırasıyla astragal, kyma reversa ve taenia profilleri kullanılmıştır *(Res. 5-9)*. Kyma reversa profili lesbos kymationu ile hareketlendirilmiş zengin bezemeli örnekler de bulunmaktadır *(Res. 8)*.

Değerlendirmeye alınan mimari bloklarda, konumuzu oluşturan boğa başlı girland bezemelerinin tümü friz bölümü üzerine işlenmişlerdir ve bu frizler üzerinde cepheden tasvir edilmiş olan boğa başları, ana figürleri oluşturmaktadır. Bazı friz köşelerinde profilden tasvir edilmiş koç başları da kullanılmıştır *(Res. 2, 3, 8)*.

Frizler genel olarak yaprak, haşhaş kapsülü ve meyve motiflerinin tümümün kurdeleler ile sarılıp bağlanması ile oluşturulan zengin bezemeli girland kuşakları ile bezenmişlerdir. Sadece yaprak motiflerinden oluşturulmuş, aynı yöne bakan, belirli bir düzen içinde yerleştirilmiş yaprak motifli girland örnekleri de bulunmaktadır *(Res. 3, 9)*. Girland boşluklarında doldurma motifi olarak phiale *(Res. 1, 4, 8, 10)* ile farklı sayıda yapraklara sahip, çiçek şeklinde düzenlenmiş rozetler kullanılmıştır *(Res. 2-7, 11)* ancak girland boşlukları içerisinin boş bırakıldığı örnekler de bulunmaktadır *(Res. 9)*. Bazı blokların üst bölümleri ion kymationu ile sınırlandırılmıştır *(Res. 1, 2, 3, 4, 8, 10)*.

Bu örneklerin yanı sıra kent genelinde yarı işlenmiş arşitrav ve friz blokları da söz konusudur *(Res. 10, 11, 12)*. Bu bloklar üzerinde girlandlar ve taşıyıcı figürler için genel hatlarıyla kabaca bir işlenme alanı oluşturulmuş, figürler tamamlanmadan blok yarım bırakılmıştır.

İkonografi

Antik dönemde yaprak, haşhaş kapsülü, çam kozalağı, çiçek, yemiş, tomurcuk ve çeşitli meyveler gibi farklı bitkisel motiflerin, uzunca taenialar (kurdeleler) ile sıkıştırılıp birbirlerine bağlanmasıyla oluşturulan girland (askı)

---

110); Sagalassos Nymphaionu (Vandeput, *a.g.e.* Taf. 40-3); Sagalassos Tiyatrosu (Vandeput, *a.g.e.* Taf. 51- 2. 3); Aspendos Tiyatrosu Proskenionu (Birol Can, "Antoninler Dönemi Baroğu Işığında Aspendos Tiyatrosu", *ADALYA*, VIII, 2005, Res. 15-18); Miletos Güney Agorası Propylonu (Reinhard Köster, *Bauornamentik der Frühen und Mittleren Kaiserzeit*, Die Bauornamentik von Milet I, Berlin 2004, s. 122-132); Attaleia Hadrian Kapısı: Zeynep Koçel Erdem, *Anadolu Hadrian Dönemi Mimari Bezemeleri,* Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 1995, Lev. 21); Apollonia Ad Rhyndakos devşirme blokları (İbrahim Hakan Mert, "Apollonia Ad Rhyndakos'taki Girlandlı Friz Blokları", *Odryses'ten Nilüfer'e Uluslararası Nilüfer Sempozyumu, 13-15 Kasım 2015,* Ed. M. Şahin-S.Sevim-D. Yavaş, Ankara 2016, s. 533-542 Res. 1-8).

bezemelerinin erken dönemlerden itibaren dinsel içerikli olduğu; mezar sanatı, tapınak ve kutsal alanlar ile ilişkili alanlarda sıklıkla kullanıldığı ve girland içerisinde yer alan zengin bitkisel bezemelerin bereket ve zenginliği simgelediği düşünülmektedir[3]. Girland taşıyıcı olarak koç, kartal, nike ve eros gibi figürler kullanılsa da en belirgin ve en çok tercih edilen taşıyıcı figür, boğa başlarıdır. Birbirinden farklı tiplere sahip olan boğa başı betimlemelerinde sıklıkla *bukephalion* olarak adlandırılan yarı etli ya da doğal görünümlü boğa başları ile *bukranion* olarak adlandırılan iskelet görünümlü boğa başları kullanılmıştır[4]. Boğa başlarının anlamı konusunda yaygın olarak kabul edilen düşünce, kurdelelerle süslenerek kurban edilen ve tapınak ya da kutsal alanlara çivilerle asılarak yapıları süsleyen hayvan başlarını temsil ettikleridir[5]. Hellenistik Dönem ile birlikte girland taşıyıcı olarak karşımıza çıkan boğa başı betimlemeleri, Roma İmparatorluk Dönemi sonlarına kadar sıklıkla tercih edilerek kullanılmıştır[6].

Boğa başlı girland bezemeleri, mezar ile ilişkili alanların[7] yanı sıra tapınak, kutsal alanlar, bouleuterion, gymnasium, agora, tiyatro, zafer anıtları ve imparatorluk kültü yapıları gibi anıtsal kamu yapılarında, mimari bezeme öğesi

---

3 Mükerrem Usman Anabolu, "Alinda (Karpuzlu)", *TAD*, 14/1-2, 1965, s. 1-2; Frank Rumscheid, *Untersuchungen zur Kleinasiatischen Bauornamentik des Hellenismus*, Germany 1994, s. 287-288; Dietrich Berges, *Hellenistiche Rundaltäre Kleinasiens*, Freiburg i, Kommissionsvertrieb Wasmuth, Berlin 1986; Neşe Kırdemir Diler, *Anadolu Girlandlı Sunakları*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Erzurum 1996, s. 9-15.

4 Christoph Börker, "Bukranion und Bukephalion", *AA*, 1975, s. 244-250 Abb. 1-3; Anabolu, *a.g.m.*, s. 1-2; Rumscheid, *a.g.e.*, s. 276-278.

5 Anabolu, *a.g.m.*, s. 1-2; Rumscheid, *a.g.e.*, s. 276-278. Bu düşüncenin yanı sıra Roma ve Pax Augusta'nın gücünü ya da Tanrı Men'i simgeledikleri de düşünülmektedir. Bkz. David Robinson, "A Preliminary Report on the Excavations at Pisidian Antioch and a Sizma", *AJA*, 28/4, 1924, s. 12.

6 Anıtsal mimaride dekoratif amaçla kullanılan boğa başı motifinin M.Ö. 3. yüzyılın ilk yarısından itibaren, ilk olarak bukranion şeklinde Delos ve Samotrake gibi kentlerde, girlandlardan bağımsız olarak kullanıldığı düşünülmektedir. Örneğin Delos Tiyatrosu (Pamela Webb, *Hellenistic Architectural Sculpture. Figural Motifs in Western Anatolia and The Aegean Islands*, United States 1996, s. 136 Fig. 116), Delos Antigonos Gonatas Stoası (Webb, *a.g.e.*, s. 136-137 Fig. 117-118), Delos Ev IIB (Webb, *a.g.e.*, s. 139 Fig. 122), Samotrake Arsinoe Rotunda (Webb, *a.g.e.*, s. 147-148 Fig. 136-137), Samotrake Ptolemy II. Proylonu (Webb, *a.g.e.*, s. 148-149 Fig. 139-140). Girlandlı boğa başlarının ilk örneklerinin ise Anadolu'da M.Ö. 2. yüzyıl ile birlikte Pergamon mimarisinde bukranion şeklinde Pergamon Demeter Tapınağı'nda (Rumscheid, *a.g.e.*, Taf. 118- 6, 7; Cornelie Piok- Zenon, "Dank an Demeter: Neue Gedanken zu Architektur und Bedeutung des Demeter-Kultes in Pergamon im späten 3. Jh. v. Chr." *IstMitt*, 57, 2007, s. 330-331 Abb.5) Bukephalion şeklinde Pergamon Athena Tapınağı Kutsal Alanı'nda (Bohn, *a.g.e.* Taf. XXIX-XXX; Rumscheid, *a.g.e.* Taf. 112- 2, 3; 113-1; Webb, *a.g.e.*, s. 60-61 Fig. 21) kullanıldığı düşünülmektedir.

7 Boğa başlı girland bezemesi mezar anıtları, lahitler, altarlar ve sunaklar gibi mezar sanatı ile ilişkili alanlarda da kullanılmışlardır. Örneğin boğa başlı girlandlı sunaklar için bkz. Diler *a.g.e.*,s. 11-14; Boğa başlı girlandlı lahitler için bkz. Guntram Koch - Hellmut Sichtermann, *Römische Sarcophage*, München 1982, s. 36-41.

olarak kullanılmışlardır. Örneğin Pergamon Demeter Tapınağı[8], Priene Gymnasiumu Ephebeionu[9], Ephesos Oktogon Yapısı[10], Miletos Bouleuterionu Anıt Mezarı[11] ve Aspendos Tiyatrosu[12] yapılarında *bukranion* biçiminde; Magnesia Artemis Tapınağı[13], Pergamon Dionysos Tapınağı[14], Aigai Apollon Chresterios Tapınağı[15], Apollon Smintheus Tapınağı Sütunları[16], Pisidia Antiocheia Augustus Tapınağı[17], Pergamon Athena Tapınağı Kutsal Alanı Propylonu[18], Miletos Athena Tapınağı Kutsal Alanı[19], Miletos Güney Agorası Propylonu[20], Tlos Tiyatrosu[21], Apollonia Ad Rhyndakos[22], Nysa[23], Alinda[24] ve Bithynia Herakleia Pontike[25] gibi yapılarda *bukephalion* biçiminde betimlenmiş olan boğa başlı girland bezemeli frizler, konumuz açısından Anadolu'daki en iyi örnekleri sunmaktadır.

Boğa başlı girland bezemeli frizlerde girland boşluklarında phiale şeklinde görülen; frizler dışında ante başlıkları, metoplar, sütun gövdeleri, pilaster başlıkları gibi farklı alanlarda kullanılmış olan rozetler, çiçek şeklinde de betimlenmişlerdir[26]. Bu bezemelerin süsleyici bir öğe olmalarının yanı sıra dinsel bir anlam içerdikleri düşünülmekte; çoğunlukla kurbanlık hayvan başları

---

8 Webb, *a.g.e.* Fig. 14; Rumscheid, *a.g.e.* Taf. 118- 6, 7.

9 Theodor Wiegand-Hans Schrader, *Priene. Ergebnisse der Aus grabungen und Untersuchungen in der Jahren 1895-1898*, Berlin 1904, Abb. 281; Rumscheid, *a.g.e.* Taf. 168- 1, 3; Webb, *a.g.e.* Fig. 75.

10 Wilhelm Alzinger, *Augusteische Architektur in Ephesos*, Wien 1974, s. 43-44 Abb. 29; Rumscheid, *a.g.e.* Taf. 42- 2, 4.

11 Köster, *a.g.e.*, s. 15-31 Taf. 8- 1, 4.

12 Can, *a.g.m.*,. s. 95-96 Res. 15-16.

13 Webb, *a.g.e.* Fig. 52; Rumscheid, *a.g.e.* Taf. 85-1.

14 Richard Bohn, *Die Theater-Terrasse.* AvP, IV, Berlin 1896, Taf. XXXVIII-3.

15 Richard Bohn, *Altertümer von Aegae*, Berlin 1889, Abb. 57-58; Rumscheid, *a.g.e.* Taf. 1- 2.

16 Rumscheid, *a.g.e.*Taf. 16- 4.

17 Rumscheid, *a.g.e.* Taf. 8-2, 4; Seyhan Akgül Özarslan, "Pisidia Antiokheia'sı Augustus Tapınağı Mimari Bezemeleri", *Pisidia Araştırmaları I. Pisidia Araştırmaları Sempozyumu Bildiri Metinleri, 05-06. 11. 2012*, Ed. B. Hürmüzlü-M. Fırat-A. Gerçek, Isparta 2013, s. 395-412 Res. 7-10.

18 Bohn 1885, *a.g.e.* Taf. XXIX-XXX; Rumscheid, 1994: Taf. 112- 2, 3; 113,1; Webb, *a.g.e.* Fig. 21.

19 Rumscheid, *a.g.e.* Taf. 98- 4.

20 Köster, *a.g.e.* s. 129-130 Taf. 91-95.

21 Bayram Akdağ, *Tlos Tiyatrosu Sahne Binası Mimarisi ve Bezemeleri*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Antalya 2014, s. 83 Kat. No. 35.

22 Mert 2016, *a.g.m.* s. 533-542 Res. 1-8.

23 Rumscheid, *a.g.e.* Taf. 111-2.

24 Anabolu, *a.g.m.* s. 88 Res. 4; Rumscheid, *a.g.e.* Taf. 3- 5.

25 Rumscheid, *a.g.e.* Taf. 49- 5.

26 Çiçek şeklinde düzenlenmiş olan bu rozetler Geç Klasik Dönem'den başlayarak herhangi büyük bir değişiklik olmadan Roma Dönemi içlerine kadar sıklıkla kullanılmışlardır. Birbirlerinden bağımsız, doğal bir gelişme gösteren bu motif uygulamalarında kalıplaşmış bir bezeme örneği yoktur. Örneğin çiçekleri oluşturan yaprakların boyutu, biçimi ve sayıları değişkendir. Çiçek şeklinde rozetler konusunda bkz. Rumscheid, *a.g.e.* s. 272-274.

ile bağlantılı sunu kabı ya da tanrıya adak olarak yorumlanmaktadır[27].

Tipolojik ve Stilistik Değerlendirme

Sinope antik kentinde konu ile ilgili olarak incelenen tüm mimari blok örnekleri birlikte değerlendirildiğinde, girland ve boğa başı betimlemelerinin katı bir kalıba bağlı kalınmaksızın yapıldıkları; özellikle girlandların zengin bir bezeme çeşitliliğine sahip oldukları anlaşılmaktadır.

Tümü *bukephalion* şeklinde biçimlendirilmiş olan boğa başlarında *(Res. 14),* yukarı doğru hafifçe yönelen boynuzlar kısadır. Her iki yanda küçük bir bölümü görülebilen gözler, genel olarak iri ve canlıdır. Bazı örneklerde gözler ayrıca ince bir hatla çerçevelenerek vurgulanmıştır *(Res. 14-f, h).* Yatay küçük kulaklar, hafif öne doğru yönlendirilmiştir. Burun delikleri genel olarak hacimli bir yapıda işlenmişlerdir ancak bazı örneklerde iki küçük nokta şeklinde basitçe biçimlendirildikleri de görülmektedir *(Res. 14-d, f).* Saçlar genel olarak çizgisel hatlarla, hareketli, ince dalgalar şeklinde işlenmişlerdir. Bazı örneklerde saçlar alnın üst bölümünde yukarı doğru düz bir biçimde taranmıştır *(Res. 14-d, e, f, g).* Bazı boğa başlarında, alnın tam ortasında merkezden dışa doğru açılan, rozet şeklinde bir saç tutamı oluşturulmuştur *(Res. 14- c, d, e, f).* Bazı boğa figürlerinde ayrıca ince ve düz alın bantları kullanılmıştır *(Res. 14-b, d, f, g).*

Frizlerde boğa figürlerinin taşıdığı tüm girland kuşakları, ortaya doğru herhangi bir kalınlaşma ya da sarkma olmadan baştan sona kadar aynı kalınlığa sahiptirler. Girlandlarda bitkisel motif olarak yaprak, meyve (üzüm, elma ve nar) ve haşhaş kapsülleri gibi süsleme öğeleri kullanılmıştır. Zengin bezeme öğeli girlandların yanı sıra aynı yöne bakan, belirli bir düzen içinde yerleştirilmiş, sadece küçük yaprak motiflerinden oluşturulmuş girlandlar da bulunmaktadır *(Res. 3, 9).*

Düz ve geniş kurdeleler, girland kuşaklarını tam ortada belirgin şekilde sarmaktadır. Bazı örneklerde girlandlar boğa başları üzerinde Herakles düğümü *(Res. 2, 3, 8)* ya da basit düğümlerle birbirine bağlanmıştır. Bazı örneklerde kurdeleler, boğa başlarının her iki yanından hafif bir dalga yaparak aşağı doğru sarkmaktadır *(Res. 5, 6, 7, 9).*

Konumuz kapsamında değerlendirmeye alınan örnekler arasında, üzerinde yazıt bulunan iki blok *(Res. 5-6)* ile aynı ölçü ve özellikleri gösteren üçüncü blok örneği *(Res. 7)* aynı yapıda kullanılmış olmalıdırlar. İki bloğun faskiası üzerinde yer alan yazıt *(Res. 5-6)* hem yapı türü hem de tarihlendirme açısından önemli bilgiler sunmaktadır. Söz konusu yazıt, korunan kısımları yardımıyla şu şekilde tamamlanmıştır[28]:

---

[27] Bu düşünceye paralel olarak, ilerleyen dönemlerde çiçek şekline dönüşen bu betimlemelerin phialeler ile eş anlamlı olarak kullanıldıkları ve tanrıya sunu düşüncesinin bir ürünü oldukları düşünülmektedir. Rumscheid, *a.g.e.* s. 280-282.

[28] David H. French, *The Inscriptions of Sinope. Part I. Inscriptions*, Bonn, 2004, s. 57-60 Pl. 14 No: 90.

Metin: [Imperatori · Caesari · Divi · Pii · f · Divi · L · Aureli] · Veri · Parthici · maximi · fratri · Divi · Hadriani · nep · Divi · Tr[aiani · Parthici ·p]ron · Divi · Nervae · [ab]n[e]p · M · [A]u[rel]io · An[t]o[nino · Augus]-t · Germanico · Sarmatico · p · m · trib · pot · XXX · imp · VIII · cos · [III · p] · p · procos · [[et · L Aurelio · Commodo ·]] Caesar, German[i]c-[o · Sarmatico · Colonia · Iulia · Felix · Sinopensium]

Çeviri: Colonia Iulia Felix Sinope, Tanrı (Antoninus) Pius'un oğlu, Tanrı Lucius Aurelius Verus Parthicus Maximus'un kardeşi, Tanrı Hadrianus'un torunu, Tanrı Traianus Parthicus'un torununun oğlu, Tanrı Nerva'nın büyük-büyük torunu, 30 kez tribunus yetkisine sahip olmuş, 8 kez imparator olarak selamlanmış, 3 kez consul seçilmiş, vatanın babası, proconsul, İmparator Caesar Marcus Aurelius Antoninus Augustus Germanicus Sarmaticus ve Lucius Aurelius Commodus Caesar Germanicus Sarmaticus için (adadı)[29].

Söz konusu yazıtta İmparator Marcus Aurelius onurlandırılmakta ve blokların ait olduğu yapının İmparatora adandığı belirtilmektedir. İmparatora adanan bu yapının türü hakkında herhangi bir bilgi bulunmamakla birlikte kentin merkezinde yer alan, önemli bir kamu yapısı olduğu anlaşılmaktadır[30]. M. S. 175-180 yıllarına tarihlendirilen[31] bu yazıtın ışığında, blokların üzerinde yer alan boğa başlı girland bezemelerini de *(Res. 5-7; 14-e)* aynı yıllara tarihlendirmek mümkündür. Nitekim oldukça kaliteli işçilik gösteren hem boğa başı figürleri hem de girland kuşağını oluşturan öğelerde gözlemlenen hacimli, derin, canlı ve hareketli yapı *Antoninler Dönemi Baroğu*'nun tüm özelliklerini göstermektedir[32]. Söz konusu yazıtın varlığı ile figürlerin kesin tarihi belirlenebilmekte; böylece Anadolu mimari bezeme araştırmalarına yardımcı olabilecek kesin tarihli bir örnek tespit edilmiş olmaktadır.

Bu önemli örnekler dışında diğer Sinope boğa başı figürleri ve girland bezemeli frizlerin tarihlendirilmesi konusunda en güvenilir yöntem, şimdilik mimari bezemelerin stil kritiğidir.

İlk iki blok olasılıkla en erken örneklerdir *(Res. 1-2)*. Bloklar üzerinde yer alan girland bezemelerinde, öğelerin tümünün kabartma derinliğinin az olması, yüzeysel ve sade anlatım söz konusudur. Boğa başlarının işçiliği, detaydan ve canlılıktan uzaktır. Söz konusu özellikler Geç Hellenistik - Erken Roma Dönemi

---

29 Metnin Türkçe çevirisi konusunda yardımlarını esirgemeyen Doç. Dr. Mehmet Oktan'a teşekkürlerimi sunuyorum.

30 Söz konusu yazıtı inceleyen araştırmacılardan D. French, her bir text için 6 bloğun olması düşüncesinden hareketle söz konusu blokların büyük bir kamu yapısına ait olması gerektiğini belirterek, yapının bir Sebasteion olabileceği üzerinde durmaktadır. French, *a.g.e.*, s. 57-60.

31 French, *a.g.e.*, s. 60.

32 Antoninler Dönemi ortalarından itibaren oldukça kaliteli işçilik gösteren ve *Antoninler Dönemi Baroğu* olarak adlandırılan bezeme stilinde figürler ve motifler daha hacimli ve canlı olarak işlenmeye başlanmışlardır. Maktap kullanımı ile birlikte kabartma derinliği artırılarak, ışık-gölge etkisi ile mimari bezemeler barok bir görüntüye sahip olmuşlardır. Konu ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Can, *a.g.m.*, s. 89-90.

örneklerini ve biçemini hatırlatmaktadır. Örneğin Aigai Apollon Chresterios Tapınağı (M.Ö. 46-30)[33], Miletos Athena Tapınağı Kutsal Alanı (Geç Hellenistik Dönem)[34], Alinda (Geç Hellenistik Dönem)[35], Nysa (Erken İmparatorluk Dönemi)[36] ve Bithynia Herakleia Pontike (Erken İmparatorluk Dönemi)[37] örnekleri, benzer işçilik ve biçem özelliklerine sahiptir. Örneklerin tümünde girlandları oluşturan öğelerde gözlemlenen sade ve yüzeysel anlatım, dönem özelliği olarak karşımıza çıkmaktadır[38]. Yumurta bezemelerinin kabuklardan ince bir oygu ile ayrılması ve zeminden ayrılmamış yapıları da bu döneme paralel biçemdedir[39].

Üçüncü ve dördüncü örnekler *(Res. 3, 4)*, girland bezemelerinde ve boğa figürlerinde görülen canlı, gerçekçi anlatım ve yoğun işçilik ile Hadrian Dönemi'ne (M.S. 117-138) yakınlaştırmaktadır. Konu ile ilgili olarak Hadrian Dönemi'ne tarihlendirilen Pergamon Dionysos Tapınağı[40] ile Miletos Güney Agorası Propylonu[41] arşitrav ve friz blokları karşılaştırma örnekleri olarak verilebilir. Adı geçen örneklerle Sinope örnekleri arasında yapılacak olan karşılaştırmalarda; örneğin boğa başlarında yukarı doğru hafifçe yönelen kısa boynuzlar, hafif öne doğru yönlendirilmiştir. Yatay küçük kulaklar ile alnın ortasında, merkezden dışa doğru açılan rozet şeklinde bir saç tutamı bulunmaktadır. Girlandları oluşturan öğelerin dolgun ve plastik işlenişi ile blokları sınırlandıran ion kymationlarının biçeminde de benzerliklerin olduğunu söylemek mümkündür. Örneklerin tümünde aşağıya doğru hafifçe sivrilen yumurtalar, kabuklardan belirgin bir oygu ile ayrılmaktadır. İnce ve uzun şeritler şeklinde biçimlendirilen ok motifleri, kabuklar arasında belirgindir[42] ve bu anlamda Hadrian Dönemi ion kymationu özelliklerine sahiptirler. Ayrıca Miletos Güney Agorası Propylonu'nun friz blokların köşelerinde de Sinope örneği ile benzer şekilde profilden tasvir edilmiş koç başları kullanılmıştır. Söz konusu benzerlikler ışığında bu örneklerin *(Res. 3, 4)* Hadrian Dönemi'nde yapılmış olduğunu düşünmek mümkündür.

Girland motiflerinde yoğun işçilik barındıran örnek *(Res. 8)* Antoninler Dönemi'ne tarihlediğimiz örneklerle girlanların biçemi açısından benzerdir *(Karş. Res. 5 ve 8)*. Öğelerin belirgin hatlarla birbirinden ayrılması ve abartılı

---

33 Richard Bohn, *Altertümer von Aegae*, Berlin 1889, Abb. 57-58; Rumscheid, *a.g.e.* Kat. no. 1. 4 Taf. 1- 2.

34 Rumscheid, *a.g.e.* Kat. no. 152 Taf. 98- 4.

35 Anabolu, *a.g.m.* s. 88 Res. 4; Rumscheid, *a.g.e.* Kat. no.10 Taf. 3- 5.

36 Rumscheid, *a.g.e.* Kat. no. 184 Taf. 111-2.

37 Rumscheid, *a.g.e.* Kat. no. 68 Taf. 49- 5.

38 Vandeput, *a.g.e.*, s. 60.

39 Dönemin yumurta bezemesi genel özellikleri ve örnekler konusunda bkz. Mehmet Karaosmanoğlu, *Anadolu Mimari Bezemeleri, Roma Çağı Yumurta Dizisi*, Erzurum 1996, s. 24-32.

40 Bohn 1896, *a.g.e.*, s. 53-57 Taf. XXXVIII-3.

41 Köster, *a.g.e.*, s.129-130 Taf. 91-95.

42 Hadrian Dönemi yumurta bezemesi genel özellikleri ve örnekler konusunda bkz. Karaosmanoğlu, *a.g.e.*, s. 37-43.

ışık-gölge etkisi bu örnekte de gözlemlenmektedir ancak boğa başlarında görülen keskin hatlı ve şematize anlatım biraz daha geç bir tarihe, olasılıkla Geç Antoninler-Erken Severuslar Dönemi'ne işaret etmektedir. Antoninler Dönemi'nin özelliği olan barok yapı, dönemin ortalarına kadar devam etmektedir ve girland öğelerinin geniş maktap oyuklarıyla ayrılması ve abartılı ışık-gölge etkisi bu dönemin de özelliği olarak kabul edilmektedir[43]. Bloğun en üst bölümde bloğu sınırlandıran ion kymationlarının biçemi de bu tarihi desteklemektedir. Yumurtaların kabuklardan derince bir oygu ile ayrılması ve kabuklar ile ok motiflerinin belirgin bir biçimde ayrılması da bu döneme paralel biçimdedir[44].

Son arşitrav-friz bloğu *(Res. 9)* olasılıkla kentte tespit edilen en geç örnektir. Dejenere olmuş boğa figürleri ve girlandı oluşturan özensiz ve çizgisel yaprak motiflerinin karşılaştırma örneğini tespit etmek oldukça zordur ancak bezemelerde gözlemlenen şematik, orantısız, keskin hatlı ve kaba *işçilik (Res. 9, 14-h)* olasılıkla Severuslar Dönemi'nin sonlarını ya da daha geç bir tarihi işaret etmektedir[45].

Sonuç

Bu araştırmanın konusunu oluşturan arşitrav ve friz bloklarının hiçbiri sistemli bir kazı ya da araştırmadan elde edilmemiştir. Bu nedenle buluntu durumları ya da orjinal kullanım alanları konusunda herhangi kesin bir bilimsel veri şimdilik bulunmamaktadır.

Karadeniz kıyısı boyunca coğrafi ve stratejik olarak önemli bir konuma sahip olan Sinope kentinin[46], bu özelliğinden dolayı günümüze kadar kesintisiz yerleşim görmüş olması, antik mimari dokunun anlaşılmasını oldukça zorlaştırmaktadır. Kesintisiz yerleşimin yanı sıra hemen her dönemde önceden var olan antik mimari malzemeler, yeni bir yapı için orjinal kullanım alanlarından taşınarak farklı alanlarda devşirme olarak kullanılmıştır[47]. Konumuz ile ilgili olarak özellikle kentin sur duvarları üzerinde devşirme olarak kullanılan boğa

---

43 Müjde Türkmen, *Pamphylia ve Kilikia'da Severuslar Dönemi Mimari Bezemesi*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2007, s. 76; Vandeput, *a.g.e.*, s. 117.

44 Karaosmanoğlu, *a.g.e.*,. s. 49.

45 Mimari bezemelerin işlenişindeki tek düzelik, özensiz ve şematik görünüm genel olarak Geç Severuslar Dönemi ve sonrasına ait olarak değerlendirilmektedir. Türkmen, *a.g.e.*, s. 76-78; Can, *a.g.m.* s. 90.

46 Akurgal-Budde, *a.g.e.;* Erzen, *a.g.m.* s. 69-72; Boysal, *a.g.m.* s. 23-29; Barat, *a.g.e.* 25-64.

47 Sinope devşirme malzemeleri hakkında bkz. Scott Redford, *İktidar İmgeleri, Sinop İçkalesindeki 1215 Tarihli Selçuklu Yazıtları,* İstanbul 2014, s. 21-61. 1826 yılında kenti gezen Fransız coğrafyacı Verneur kentteki devşirme kullanımı hakkında önemli bilgiler vermektedir: "Türkler sur duvarlarının inşası sırasında, agora ve gymnasiumu süsleyen mermer ve granit iki binden fazla sütunu, devşirme olarak kullanmışlardır." Jacques Thomas Verneur, *Journal des Voyages. Decouvertes et Navigations Modernes ou Archives Geographiques*, Paris 1826, s. 261. 1833-1843 yılları arasında Anadolu'yu gezen Texier de konu hakkında şu bilgileri vermektedir: "Yeni Sinop kenti, eskinin yıkıntılarıyla yapılmıştır; böylece sanat açısından bir önemi yoktur. Burada ne Bizanslılar ve ne de Türkler, dikkat çekici eserler meydana getirmişlerdir." Charles Texier, *Asie Mineure. Description Gèographique Historigue et Archèologique*, Paris 1862, s. 622.

başlı girland bezemeli arşitrav ve friz blokları, günümüzde hala net olarak görülebilmektedir[48] *(Res. 4, 12, 13)*. Kesintisiz yerleşim ve devşirme kullanımı nedeniyle bu mimari elemanların ilk kullanım alanlarının tespiti oldukça zor olsa da örneklerde gözlemlenen bezeme zenginliği ışığında, kentte dönemin popüler mimari bezemelerini bilerek çok iyi uygulayabilen taş ustalarının çalıştığı önemli bir yerel atölyenin var olduğunu söylemek mümkündür[49]. Kentin farklı alanlarında ele geçen yarı işlenmiş arşitrav ve friz örnekleri de *(Res. 10-12)* bu yerel atölyenin varlığını destekler niteliktedir.

Örnekler ışığında Sinope mimari heykeltıraşlık atölyesinin Hellenistik Dönem'den başlayarak Roma Dönemi sonlarına kadar etkin olduğunu söylemek mümkündür. Bu atölyenin İonia ve Pergamon gibi Anadolu'nun diğer önemli atölyeleri ile etkileşim içerisinde olup olmadığı konusunda kesin bir yargıya varmak ise oldukça zordur. Söz konusu örneklerle yapılan karşılaştırmalarda figürlerin işleniş biçimi ve zeminle olan ilişkilerinde genel benzerlikler tespit edilse de boğa başlarının tipolojisi ile girlandları oluşturan yaprak, meyve ve haşhaş gibi bezeme öğelerin boyutları ve yerleştiriliş biçimleri açısından kesin bir birliktelikten de söz edilememektedir. Bu durumu atölye ve usta farklılığı olarak yorumlamak mümkündür ve Anadolu'daki tüm atölyelerin ortak bir şablon kullanmış oldukları da bu anlamda düşünülmemelidir. Örneğin üzüm, elma ve nar gibi meyvelerin ya da yaprakların boyutları doğal olarak farklıdır ve girland üzerine yerleştiriliş biçimleri atölyeden atölyeye değişiklik gösterebilmektedir.

Kentte tespit edilen yarı işlenmiş bloklar için bir tarihlendirme önerisinde bulunmak da zordur. Üst bölümünde ion kymationu bulunan yarı işlenmiş friz bloğunda *(Res. 10)* aşağıya doğru hafifçe sivrilen yumurtalar, kabuklardan belirgin bir oygu ile ayrılmaktadır. İnce ve uzun şeritler şeklinde biçimlendirilen ok motifleri, kabuklar arasında belirgindir ve bezeme Hadrian Dönemi biçemine uygun bir yapıdadır *(Karş. Res. 3 ve 10)*. Bu düşünceden hareketle yarı işlenmiş

---

[48] Paphlagonia Bölgesi'nin diğer kentlerinde benzer mimari uygulamaların bulunduğunu düşündüren veriler bulunmaktadır. Örneğin Amastris (Amasra) kentinde, Sinope ile benzer şekilde boğa başlı girland bezemeli arşitrav ve friz bloklarının sur duvarları üzerinde devşirme olarak kullanımı söz konusudur ancak işçilikler birbirinden farklıdır. Bkz. Fatma Bağdatlı Çam-Ali Bora-Handan B. Altunkayalier, "Amastris (Amasra) Antik Kentinde Arkeolojik Tespitler", *TÜBA-AR*, 24, 2019, s. 173-175 Fig. 1.

[49] Osmanlı Dönemi'nin geç yıllarında Saraylar (Prokonnesos) yerleşiminde yaşayarak ocaklarda çalışan ve 1923'ten sonraki nüfus mübadelesinde Yunanistan'a gönderilen Rum kökenli ustaların yerlerine Sinop'un Ayancık ilçesinden gelen ustalar yerleştirilmiştir. Anadolu'daki taş ustalarının hemen hemen tümünün Sinop'tan gelmesi nedeniyle taş ustaları genellikle *Sinoplular* olarak tanınmışlardır. Bu durum bölgede uzun süren bir taş işçiliği geleneği olduğunun ipuçlarını vermektedir. Konu ile ilgili olarak bkz. Tulga Albustanlıoğlu, *Dokimeion Işığı Altında Roma İmparatorluk Döneminde Mermer Kullanımı. İmparatorluk Yönetimindeki Anadolu Mermer Ocaklarının İşletme Stratejisi ve Organizasyonu*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara 2006, s. 8 Dipnot 19; Nuşin Asgari, "Roman and Early Byzantine Marble Quarries of Proconnesus", *Proceedings of the Xth International Congress of Classical Archaeology*, 23-30/IX/1973, Ed. E. Akurgal, Ankara 1978, s. 469.

friz bloklarının *(Res. 10-12)* Hadrian Dönemi'nde, bitirilememiş ya da yarım bırakılmış bir yapıya ait olduğu düşüncesi oluşmaktadır.

Değerlendirmeye alınan mimari blokların hangi tür yapılarda kullanılmış olduklarını kesin olarak tespit etmek zor olsa da söz konusu boğa başlı girland bezemeli arşitrav ve friz bloklarının Anadolu'nun genelinde Hellenistik Dönem'den başlayarak Roma Dönemi'nin sonlarına kadar tapınak, kutsal alanlar, bouleuterion, gymnasium, agora, tiyatro, zafer anıtları ve imparatorluk kültü yapıları gibi yapılarda kullanılmış oldukları göz önüne alındığında, Sinope örneklerinin de İon ya da Korinth düzeninde[50] inşa edilmiş anıtsal kamu yapılarında kullanılmış olduklarını düşünmek mümkündür[51]. Üzerinde yazıt bulunan ve böylece tarihi kesin olan üç örnek *(Res. 5-7)* M. S. 2. yüzyılda Anadolu'da görülen imar faaliyetlerine paralel olarak Sinope'de de İmparator adına önemli kamu yapılarının inşa edilmiş olduğunu kesin olarak kanıtlamaktadır[52].

Kentte sıklıkla tercih edilen mimari bezemeler, mimari düzenler, atölyeler ve bu atölyelerin Anadolu'daki diğer baskın atölyeler ile etkileşimi konusundaki bilgilerimiz şimdilik sınırlıdır ancak hem kent hem de bölgede, önümüzdeki dönemlerde gerçekleştirilecek kapsamlı araştırmalar sonucunda bilgilerimizin artması mümkün olacaktır.

---

[50] Antik Dönem'de fascialı arşitrav ve kabartmalarla süslü friz blokları her zaman İon ya da Korint düzeninde inşa edilmiş yapılarda kullanılmışlardır. Yaprak Eran, *Arkaik Dönem Tapınakları. Anıtsal Hellen Mimarlığına Giriş*, İstanbul 2019, s. 490-497.

[51] Kentte önemli kamu yapılarının inşa edilmiş olduğu antik yazarların anlatımlarından bilinmektedir. Örneğin Strabon konu hakkında şu bilgileri vermektedir: "Kent surlarla, güzel bir şekilde çevrili olup, ayrıca gymnasium, agora ve sütunlu caddelerle gösterişli bir şekilde süslenmiştir." Strabon, *Antik Anadolu Coğrafyası (Geographika: XII-XIII-XIV)*, Çev. Adnan Pekman, İstanbul 2005, XII. 3.11.

[52] Roma İmparatorluğu'nun siyasi ve ekonomik olarak oldukça güçlü olduğu bu yüzyılda anıtsal kamu yapıları inşa edilmiş; yeni kentler kurulmuş, yarım kalan yapıların tamamlanması ve onarılması faaliyetlerine hız verilmiş ve yapıların zengin bezemelerle süslenmesine özen gösterilmiştir. Yapı faaliyetlerinin doruk noktasına ulaştığı Hadrian Dönemi imar faaliyetleri konusunda bkz. Gülbay, O., *Anadolu'da İmparator Hadrian Dönemi İmar Faaliyetleri*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir 2009; Antoninler Döneminde özellikle Anadolu'daki yapı faaliyetleri konusunda bkz. Vandeput, *a.g.e.*, s. 64-82; E. Thomas, *Monumentality and the Roman Empire. Architecture in the Antonine Age*. Oxford 2007, s. 127-149.

KATALOG

Katalog No. 1 Res. 1
Envanter Numarası: 13.1.78
Buluntu Yeri: Camikebir Mah. Dolma Sokak. Satın alma**.**
Malzeme: Yerel mermer
Blok Uzunluk:0.56m
Blok Genişlik:0.36m
Blok Yükseklik:0.25m
Tanımlama: Friz bloğu parçasıdır. Blok üzerine aşınmalar ve kırılmalar söz konusudur. Parça üzerinde bir boğa başı ile bir girland korunmuştur. Boğa başı *bukephalion* şeklinde biçimlendirilmiştir. Girlandlar yaprak, haşhaş kapsülü ve meyve motiflerinin tümünün kurdeleler ile sarılıp bağlanması ile oluşturulmuştur. Girland boşluklarında bir phiale yer almaktadır. Bloğun üst bölümü aşağıdan yukarıya doğru sırasıyla astragal, ion kymationu ve taenia ile sınırlandırılmıştır.
Tarihlendirme Önerisi: Geç Hellenistik-Erken Roma Dönemi.

Katalog No. 2 Res. 2
Envanter Numarası: 5.58.84
Buluntu Yeri: Buluntu yeri belli değildir.
Malzeme: Yerel mermer
Blok Uzunluk: 1.29m
Blok Genişlik: 0.55m
Blok Yükseklik: 0.24m
Tanımlama: Friz bloğu parçasıdır. Blok üzerine aşınmalar ve kırılmalar söz konusudur. Parça üzerinde ortada iki boğa başı, sağ kenarda profilden bir koç başı ve ortada iki tam, sol kenarda yarım girland korunmuştur. Boğa başları *bukephalion* şeklinde biçimlendirilmiştir. Girlandlar yaprak, haşhaş kapsülü ve meyve motiflerinin tümünün kurdeleler ile sarılıp bağlanması ile oluşturulmuştur. Girlandlar boğa başları üzerinde Herakles düğümü ile birbirine bağlanmıştır. Girland boşluklarında çiçek şeklinde düzenlenmiş rozetler yer almaktadır. Bloğun üst bölümü aşağıdan yukarıya doğru belirgin ovolo profilli ion kymationu ve tanenia ile sınırlandırılmıştır.
Tarihlendirme Önerisi: Geç Hellenistik-Erken Roma Dönemi.

Katalog No. 3 Res. 3.
Envanter Numarası: 13.80.70
Buluntu Yeri: Buluntu yeri belli değildir.
Malzeme: Yerel mermer
Blok Uzunluk: 1.00m
Blok Genişlik: 0.24m
Blok Yükseklik: 0.22m
Tanımlama: Friz bloğu parçasıdır. Blok üzerine aşınmalar ve kırılmalar söz konusudur. Parça üzerinde ortada bir boğa başı, sağ kenarda profilden bir

koç başı ve iki girland korunmuştur. Boğa başları *bukephalion* şeklinde biçimlendirilmiştir. Girlandlar belirli bir düzen içinde yerleştirilmiş yaprak motiflerinden oluşturulmuştur. Girlandlar ortadaki boğa başı üzerinde Herakles düğümü ile birbirine bağlanmıştır. Girland boşluklarında çiçek şeklinde düzenlenmiş rozetler yer almaktadır. Bloğun üst bölümü aşağıdan yukarıya doğru astragal, ovolo profilli ion kymationu ve tanenia ile sınırlandırılmıştır.

Tarihlendirme Önerisi: Hadrian Dönemi.

Katalog No. 4 Res. 4
Envanter Numarası: -
Buluntu Yeri: Sinop Orduevi Mevki Sur Duvarı Devşirme Bloğu.
Malzeme: Yerel mermer
Blok Uzunluk: 2.60m
Blok Genişlik: -
Blok Yükseklik: 0.57m

Tanımlama: Devşirme olarak kullanılan arşitrav-friz bloğu parçasıdır. Blok üzerine aşınmalar ve kırılmalar söz konusudur. Arşitrav ve friz aynı blok üzerinde şekillendirilmiştir. arşitrav iki fascialıdır. Faskialar arasındaki geçiş astragal profilli bir silme ile sağlanmıştır. Arşitravdan friz bölümüne geçiş, alttan üste doğru sırasıyla astragal, trokhilos, astragal ve taenia profilleriyle sağlanmıştır. Friz üzerinde beş boğa başı ve dört girland korunmuştur. Boğa başları *bukephalion* şeklinde biçimlendirilmiştir. Girlandlar yaprak, haşhaş kapsülü ve meyve motiflerinin tümünün kurdeleler ile sarılıp bağlanması ile oluşturulmuştur. Girland boşluklarında çiçek şeklinde düzenlenmiş rozetler ve phialeler almaşık düzende yer almaktadır. Bloğun üst bölümü aşağıdan yukarıya doğru astragal, ion kymationu ve tanenia ile sınırlandırılmıştır.

Tarihlendirme Önerisi: Hadrian Dönemi.

Katalog No. 5 Res. 5
Envanter Numarası: 13.29.70
Buluntu Yeri: Buluntu yeri belli değildir.
Malzeme: Yerel mermer
Blok Uzunluk: 2.33m
Blok Genişlik: 0.58m
Blok Yükseklik: 0.63m

Tanımlama: Arşitrav-friz bloğu parçasıdır. Blok üzerine aşınmalar ve kırılmalar söz konusudur. Arşitrav ve friz aynı blok üzerinde şekillendirilmiştir. Arşitrav üç faskialıdır. Faskialar arasındaki geçişte herhangi bir bezeme kullanılmamıştır. Üçüncü faskia üzerine yazıt bulunmaktadır. Arşitravdan friz bölümüne geçiş, alttan üste doğru sırasıyla astragal, kyma reversa ve taenia profilleriyle sağlanmıştır. Friz üzerinde dört boğa başı ve ortada üç tam, kenarda yarım girland korunmuştur. Boğa başları *bukephalion* şeklinde biçimlendirilmiştir. Girlandlar yaprak, haşhaş kapsülü ve meyve motiflerinin

tümünün kurdeleler ile sarılıp bağlanması ile oluşturulmuştur. Girland kurdeleleri, boğa başlarının her iki yanından hafif bir dalga yaparak aşağı doğru sarkmaktadır. Girland boşluklarında çiçek şeklinde düzenlenmiş rozetler yer almaktadır. Bloğun üst bölümü bezemesiz bir ovolo ve taenia profili ile sınırlandırılmıştır.

Tarihlendirme Önerisi: M.S. 175-180.

Katalog No. 6 Res. 6
Envanter Numarası: 13.105.70
Buluntu Yeri: Buluntu yeri belli değildir.
Malzeme: Yerel mermer
Blok Uzunluk: 2.57m
Blok Genişlik: 0.47m
Blok Yükseklik:0.63m

Tanımlama: Arşitrav-friz bloğu parçasıdır. Blok üzerine aşınmalar ve kırılmalar söz konusudur. Arşitrav ve friz aynı blok üzerinde şekillendirilmiştir. Arşitrav üç faskialıdır. Faskialar arasındaki geçişte herhangi bir bezeme kullanılmamıştır. Üçüncü faskia üzerine yazıt bulunmaktadır. Arşitravdan friz bölümüne geçiş, alttan üste doğru sırasıyla astragal, kyma reversa ve taenia profilleriyle sağlanmıştır. Friz üzerinde yer alan figürler ve bezemeler aşınmış ve oldukça tahrip olmuştur. Friz üzerinde dört boğa başı ve ortada üç tam kenarda yarım girland korunmuştur. Boğa başları *bukephalion* şeklinde biçimlendirilmiştir. Girlandlar yaprak, haşhaş kapsülü ve meyve motiflerinin tümünün kurdeleler ile sarılıp bağlanması ile oluşturulmuştur. Girland kurdeleleri, boğa başlarının her iki yanından hafif bir dalga yaparak aşağı doğru sarkmaktadır. Girland boşluklarında çiçek şeklinde düzenlenmiş rozetler yer almaktadır. Bloğun üst bölümü bezemesiz bir ovolo ve taenia profili ile sınırlandırılmıştır.

Tarihlendirme Önerisi: M.S. 175-180.

Katalog No. 7 Res. 7
Envanter Numarası: 18.1.74
Buluntu Yeri: Buluntu yeri belli değildir.
Malzeme:
Blok Uzunluk: 2.45m
Blok Genişlik:0.47m
Blok Yükseklik:0.57m

Tanımlama: Arşitrav-friz bloğu parçasıdır. Blok üzerine aşınmalar ve kırılmalar söz konusudur. Arşitrav ve friz aynı blok üzerinde şekillendirilmiştir. Arşitrav üç faskialıdır. Faskialar arasındaki geçişte herhangi bir bezeme kullanılmamıştır. Arşitravdan friz bölümüne geçiş, alttan üste doğru sırasıyla astragal, kyma reversa ve taenia profilleriyle sağlanmıştır. Friz üzerinde yer alan figürler ve bezemeler aşınmış ve oldukça tahrip olmuştur. Friz üzerinde dört boğa başı ve ortada üç tam, sağ kenarda yarım girland korunmuştur. Boğa

başları *bukephalion* şeklinde biçimlendirilmiştir. Girlandlar yaprak, haşhaş kapsülü ve meyve motiflerinin tümünün kurdeleler ile sarılıp bağlanması ile oluşturulmuştur. Girland kurdeleleri, boğa başlarının her iki yanından hafif bir dalga yaparak aşağı doğru sarkmaktadır. Girland boşluklarında çiçek şeklinde düzenlenmiş rozetler yer almaktadır. Bloğun üst bölümü bezemesiz bir ovolo ve taenia profili ile sınırlandırılmıştır.

Tarihlendirme Önerisi: M.S. 175-180.

Katalog No. 8 Res. 8
Envanter Numarası: 13.30.70
Buluntu Yeri: Buluntu yeri belli değildir.
Malzeme: Yerel mermer
Blok Uzunluk: 1.08m
Blok Genişlik:0.52m
Blok Yükseklik:0.61m

Tanımlama: Arşitrav-friz bloğu parçasıdır. Blok üzerine aşınmalar ve kırılmalar söz konusudur. Arşitrav ve friz aynı blok üzerinde şekillendirilmiştir. Arşitrav üç faskialıdır. Faskialar arasındaki geçişte astragal profilli inci-boncuk bezemesi kullanılmıştır. Arşitravdan friz bölümüne geçiş, alttan üste doğru sırasıyla astragal profilli inci-boncuk, kyma reversa profilli lesbos kymationu ve taenia profilleriyle sağlanmıştır. Friz üzerinde ortada bir tam, sol kenarda yarım boğa başı ve sağ kenarda profilden koç başı ile korunmuştur. Boğa başları *bukephalion* şeklinde biçimlendirilmiştir. Girlandlar yaprak, haşhaş kapsülü ve meyve motiflerinin tümünün kurdeleler ile sarılıp bağlanması ile oluşturulmuştur. Girland boşluklarında phialeler yer almaktadır. Bloğun üst bölümü ovolo profilli ion kymationu ve taenia profili ile sınırlandırılmıştır.

Tarihlendirme Önerisi: Geç Antoninler-Erken Severuslar Dönemi.

Katalog No. 9 Res. 9
Envanter Numarası: 13.104.70
Buluntu Yeri: Buluntu yeri belli değildir.
Malzeme: Yerel mermer
Blok Uzunluk: 1.12m
Blok Genişlik:0.39m
Blok Yükseklik:0.565m

Tanımlama: Arşitrav-friz bloğu parçasıdır. Blok üzerine aşınmalar ve kırılmalar söz konusudur. Sağ bölüm tamamen kırılmıştır. Arşitrav ve friz aynı blok üzerinde şekillendirilmiştir. Arşitrav üç faskialıdır. Faskialar arasındaki geçişte herhangi bir profil kullanılmamıştır. Arşitravdan friz bölümüne geçiş kyma reversa ve taenia profilleriyle sağlanmıştır. Friz üzerinde ortada iki tam boğa figürü ile ortada bir tam kenarlarda yarım girland korunmuştur. Boğa başları *bukephalion* şeklinde biçimlendirilmiştir. Girlandlar aynı yöne bakan yaprak motifleri ile oluşturulmuştur. Girland kurdeleleri, boğa başlarının her iki

yanından hafif bir dalga yaparak aşağı doğru sarkmaktadır. Girland boşlukları bezemesizdir. Bloğun üst bölümü taenia profili ile sınırlandırılmıştır.

Tarihlendirme Önerisi: Geç Severuslar Dönemi

Katalog No. 10 Res. 10
Envanter Numarası: 43.1.78/2
Buluntu Yeri: İncedayı Mah. Satın alma.
Malzeme: Yerel mermer
Blok Uzunluk:1.14m
Blok Genişlik:0.31m
Blok Yükseklik:0.47m

Tanımlama: Yarı işlenmiş bir friz bloğu parçasıdır. Blok üzerine aşınmalar ve kırılmalar söz konusudur. Blokta boğa başı ve girland motifleri için ana hatlar belirlenmiş ancak tamamlanmamıştır. Girland boşluklarında yarı işlenmiş phialeler yer almaktadır. Bloğun üst bölümü sırasıyla düz bir silme, ovolo profilli ion kymationu ve taenia profili ile sınırlandırılmıştır.

Tarihlendirme Önerisi: Hadrian Dönemi.

Katalog No. 11 Res. 11
Envanter Numarası: 43.1.78/1
Buluntu Yeri: İncedayı Mah. Satın alma.
Malzeme: Yerel mermer
Blok Uzunluk: 1.10m
Blok Genişlik: 0.32m
Blok Yükseklik: 0.36m

Tanımlama: Yarı işlenmiş bir friz bloğu parçasıdır. Blok üzerine aşınmalar ve kırılmalar söz konusudur. Blokta boğa başı ve girland motifleri için ana hatlar belirlenmiş ancak tamamlanmamıştır. Girland boşluklarında çiçek şeklinde düzenlenmiş bir rozet yer almaktadır. Bloğun üst bölümü düz bir taenia profili ile sınırlandırılmıştır.

Tarihlendirme Önerisi: Hadrian Dönemi.

Res. 1

Res. 2

Res. 3

Res. 4

Res. 5

Res. 6

Res. 7

Res. 8

Res. 9

Res. 10

Res.11

Res. 12

Res. 13

a

b

c

d

e

f

g

h

Res. 14

KAYNAKLAR

AKDAĞ, Bayram, *Tlos Tiyatrosu Sahne Binası Mimarisi ve Bezemeleri*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya 2014.

AKURGAL, Ekrem-BUDDE, Ludwig, *Vorlaufiger Bericht Über die Ausgrabungen in Sinope*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1956.

ALBUSTANLIOĞLU, Tulga, *Dokimeion Işığı Altında Roma İmparatorluk Döneminde Mermer Kullanımı. İmparatorluk Yönetimindeki Anadolu Mermer Ocaklarının İşletme Stratejisi ve Organizasyonu,* Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara 2006.

ALZINGER, Wilhelm *Augusteische Architektur in Ephesos,* Selbstverlag, Wien 1974.

ANABOLU, Mükerrem Usman, *"Alinda (Karpuzlu)",* TAD, 14/1-2, 1965, ss. 88-102.

ANABOLU, Mükerrem Usman, "*Batı Anadolu'da Bulunan Hellenistik Çağ ve Roma İmparatorluk Çağı Girland (Askı)lı Sunakları",* Arkeoloji-Sanat Tarihi Dergisi, III, 1984, ss. 1-35.

ASGARI, Nuşin, "*Roman and Early Byzantine Marble Quarries of Proconnesus*", Proceedings of the Xth International Congress of Classical Archaeology, 23-30/IX/1973, Ed. Ekrem Akurgal, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1978, ss. 467- 480.

BARAT, Claire, "*La ville de Sinope, reflexions historiques et archeologiques*", Sinope. The Results of Fifteen Years of Research Proceedings of the International Symposium, 7-9 May 2009, Ed. Dominique Kassab Tezgör, Brill, Leiden 2012, ss. 25-64.

BERGES Dietrich, *Hellenistiche Rundaltäre Kleinasiens*, Freiburg i, Kommissionsvertrieb Wasmuth, Berlin 1986.

BOHN, Richard, *Altertümer von Aegae*, Druck und Verlag von Georg Reimer, Berlin 1889.

BOHN, Richard, *Das Heiligtum der Athena Polias Nikephoros*, AvP II, Verlag von W. Spemann, Berlin 1885.

BOHN, Richard, *Die Theater-Terrasse,* AvP IV, Verlag von W. Spemann, Berlin 1896.

BOYSAL, Yusuf , "*Sinop'un En Eski Buluntuları ve Kolonizasyonu Hakkında*", *TAD,* VIII/2, 1959, ss. 23-29.

BÖRKER, Christoph, "*Bukranion und Bukephalion*", *AA*, 1975, ss. 244-250.

CAN, Birol, "*Antoninler Dönemi Baroğu Işığında Aspendos Tiyatrosu*", *ADALYA*, VIII, 2005, ss. 89-119.

DILER, Neşe Kırdemir, *Anadolu Girlandlı Sunakları,* Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Erzurum 1996.

ERAN, Yaprak, *Arkaik Dönem Tapınakları. Anıtsal Hellen Mimarlığına Giriş*, Ege Yayınları, İstanbul 2019.

ERDEM, Zeynep Koçel, *Anadolu Hadrian Dönemi Mimari Bezemeleri*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 1995.

ERZEN, Afif , *"Sinop Kazısı 1953 Yılı Çalışmaları"* , *TAD*, VI/1, 1956, ss. 69-72.

FRENCH, David H., *The Inscriptions of Sinope. Part I. Inscriptions*, Dr. Rudolf Habelt GMBH, Bonn 2004.

Geographiques, Paris 1826.

GUNTRAM, Koch - SICHTERMANN, Hellmut, *Römische Sarcophage,* Beck, München 1982.

GÜLBAY, Onur, *Anadolu'da İmparator Hadrian Dönemi İmar Faaliyetleri*, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir 2009.

HEDERBEY, Rudolf-NIEMANN, George-WILBERG, Wilhelm, *Das Theater in Ephesos*, Forschungen in Ephesos II, Alfred Hölder, Wien 1912.

KARAOSMANOĞLU, Mehmet *Anadolu Mimari Bezemeleri. Roma Çağı Yumurta Dizisi*, Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Erzurum 1996.

KÖSTER, Reinhard, *Bauornamentik der Frühen und Mittleren Kaiserzeit,* Die Bauornamentik von Milet I, Walter De Gruyter, Berlin 2004.

MERT, İbrahim Hakan, "Apollonia Ad Rhyndakos'taki Girlandlı Friz Blokları", *Odryses'ten Nilüfer'e Uluslararası Nilüfer Sempozyumu, 13-15 Kasım 2015,* Ed. Mustafa Şahin-Sezai Sevim-Doğan Yavaş, Özyurt Matbaacılık, Ankara 2016, ss. 533-542.

MERT, İbrahim Hakan, *Untersuchungen zur Hellenistischen und Kaiserzeitlishen Bauornamentik von Stratonikeia*, IstForsch, 50, Ernst Wasmuth Verlag, Tubingen 2008.

ÖZARSLAN, Seyhan Akgül, "Pisidia Antiokheia'sı Augustus Tapınağı Mimari Bezemeleri", *Pisidia Araştırmaları I. Pisidia Araştırmaları Sempozyumu Bildiri Metinleri, 05-06. 11. 2012,* Ed. Bilge Hürmüzlü-Murat Fırat-Ayça Gerçek, Gül Ofset Matbaa Hizmetleri, Isparta 2013, ss. 395-412.

PİOK- ZENON, Cornelie, "Dank an Demeter: Neue Gedanken zu Architektur und Bedeutung des Demeter-Kultes in Pergamon im späten 3. Jh. v. Chr.", *IstMitt*, 57, 2007, ss. 323-364.

REDFORD, Scott, *İktidar İmgeleri. Sinop İçkalesindeki 1215 Tarihli Selçuklu Yazıtları,* Koç Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2014.

ROBINSON, David, "A Preliminary Report on the Excavations at Pisidian Antioch and at Sizma", *AJA*, 28/4, 1924, ss. 435-444.

RUMSCHEID, Frank, *Untersuchungen zur Kleinasiatischen Bauornamentik des Hellenismus*, P. Von Zabern, Germany 1994.

STRABON, *Antik Anadolu Coğrafyası (Geographika: XII-XIII-XIV)*, Çev. Adnan Pekman, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2005.

TEXIER, Charles, *Asie Mineure. Description Gèographique Historigue et Archèologique*, Paris 1862.

THOMAS, Edmund, *Monumentality and the Roman Empire. Architecture in the Antonine Age*, Oxford 2007.

TÜRKMEN, Müjde, *Pamphylia ve Kilikia'da Severuslar Dönemi Mimari Bezemesi*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2007.

VANDEPUT, Lutgarde, *The Architectural Decoration in Roman Asia Minor. Sagalassos: a Case Study*, Brepols, Leuven 1997.

VERNEUR, Jacques Thomas, *Journal des Voyages. Decouvertes et Navigations Modernes ou Archives.*

WEBB, Pamela, *Hellenistic Architectural Sculpture. Figural Motifs in Western Anatolia and The Aegean Islands*, University of Wisconsin Press, United States 1996.

WINTER, Frederik E, *Studies in Hellenistic Architecture*. University of Toronto, Canada 2006.

WİEGAND, Theodor - Schrader, Hans, *Priene. Ergebnisse der Aus grabungen und Untersuchungen in der Jahren 1895-1898*, Georg Reimer, Berlin 1904.